

FŐÉPÍTÉSZI KONFERENCIA TOKAJBAN

Augusztus 25. és 27. között Tokaj város rendezte meg a IV. Országos Főépítész Konferenciát (a házigazda Bodonyi Csaba volt), ahol a szakmai előadások az ezredvégi elszámolás jó értelmében vett kényszerével foglalkoztak

1./ egy világos szervezeti felépítés kérdésével (legyen minden magyar településnek főépítész!),

2./ az ország építészeti örökségének teljesskörű, egzakt feldolgozásával,

3./ az építészeti-városépítészeti értékek megőrzésének és az ezzel egyidejű és egyenrangú fejlesztések lehetőségével, amely folyamatban a főépítész emberileg hiteles, szakmailag felkészült, érzékeny és felelősség-teljes jelenléte a biztosíték, hogy a változások hagyománytisztelően épülnek bele a település régi szövetébe, ill. saját hagyományaitak megteremtve illeszkednek ahhoz.

A helyi értékek tudatosítása és közvetítése az ott élők felé, aminek a közösség által elfogadott főépítész a legbiztosabb letéteményese, elengedhetetlen feltétele ezen értékek hosszú távú megőrzésének.

A plenáris ülésen kiemelt figyelmet kapott Dr. Meggyesi Tamás (BME, Urbanisztikai Intézet vezetője) és Makovecz Imre előadása. A szekcióülések több témában zajlottak: Az építészeti és városszerkezeti örökség, mint az építészeti kultúra forrása – *genius loci* (szekcióvezető: Bodonyi Csaba és Dr. Tóth Zoltán), tanyák és falvak építészeti tradíciója és továbbélése (dr. Reischl Gábor és Markolt László), a főépítész személyisége-arca és a környezet arculata (Sáros László és Philipp Frigyes).

A vándorok erdőbényei tábora adott rá alkalmat, hogy a falufejlesztés kapcsán Dr. Reischl Gábort, az Ybl Miklós Műszaki Főiskola főigazgatóját kifaggassam a konferencián hallottakról. Az ő gondolatait idézem:

Falun az építész szerepét nem szabad túlértékelni. Együttműködésről van szó; kétoldalú kapcsolatról, ahol az építész a jelen népi építészete ösztönzi. Falun a lakó- és munkahely egybekapcsolódik (tanyákon különösen). Ez az erős összefonódás az oka, hogy nagyon nehéz ajánlásokat tenni; az építész agrárszakemberekkel együttműködve alakíthatják ki a terület fejlesztési irányát. (A környezet, tudatos kialakítása újfajta agrárfeladat. Az agrártermelés mára nem csak termelési és mennyiségi kérdés, sokkal inkább a terület eltarthatóságának megtartása érdekében történő cselekvés: munkaalkalmat ad, s biztosítja a terület gondozását.)

Míg a kihalt falvakban (pl. Vérteskozma) az épített környezet értékeinek stabilizálásáról van szó, addig az élő faluban az ott meglévő hagyományokra épülő, népességmegtartó területfejlesztés szükséges. Ezért a rendezési tervek készítésénél a környezetvédelmi, tájrendezési munkarészek mellett egy hosszútávú mezőgazdasági termelési stratégia kidolgozása elengedhetetlen.

A Gödöllői Agrártudományi Egyetem új kart indított Ónodi Gábor vezetésével, ahol környezet- és tájgazdálkodási szakembereket képeznek. A fiatal környezet- és tájgazdálkodók nagy segítségére lehetnek a főépítésznek, mert

sokkal könnyebben szót értenek a helybeliekkel, közelről ismerik azt a (szinte kizárólagos) szervezőerőt, amit maga a gazdálkodás jelent.

A kisebb falvak nem tudnak eltartani egy főépítészt, holott a segítségére szükségük van. Egyre több kistérségi társulás alakul ki (a Muramentén például 11 falu állt össze), amelyek közösen használják ki a pályázati lehetőségeket, s közösen foglalkoztatják a szakembereket. Egy másik lehetőség a falugondnok hálózathoz (ami kb. 300 kistelepülésen működik) hasonló építész-gondnok hálózat kiépítése (Palkonya, Tiszadob), ahol nyári főiskolai táborok során a község lakóinak bizalmát elnyert diákok, ill. pályakezdekők tartják a kapcsolatot az év során a községgel (pl. pályázati pénzek megérkezésekor fontos a koordináló segítség). Harmadsorban a falusi turizmus segítségével is meg tud újulni, szépülni egy község. Mindemellett szerte az országban, minden régiót lefedve, 100 mezőgazdasági iskola van. Ezek oktató- és mintafarmjai jó példát nyújtanak; a környékről rendre megjelennek a gazdák, hogy a józan anyaghasználatú gazdasági épületek szerkezetét, a nagy hozamú gazdaság működését, a vállalkezési elszámolást megismerjék. Sokszor pedig pusztán egy lelkes ember tevékenysége (ilyen Hajduk Andrea Túrjén, Bekker Eleonóra Palkonyán) képes a kistelepülést évtizedes mozdulatlanúságából felébreszteni.

Kovács Ágnes vándorépítész

A KONFERENCIA SEKCIÓINAK AJÁNLÁSAI

Az 1. szekció, amely témájául *A főépítész személyisége (arca) és a környezet arca* címet választotta, feladatát elvégezte. A szekció hallgatósága, illetve a vita résztvevőinek száma 34-35 fő (építészek) között mozgott.

A munkacsoport vezetői és tagjai arra keresték a választ, hogy a főépítészek mindennapi munkájában – amely a szakmai-építészeti-jogi/közigazgatási keretek között zajlik – miféle segítséget, esetenként gátat jelent – előbbieik köztelensége mellett – a főépítész személyisége. A konferencia előtt szétküldött körkérdésre kapott válaszok, majd a szekcióban résztvevők ugyanezen kérdésre adott válaszai alapján összegezhető, hogy az egyik legérzékenyebb kérdés a főépítészek helye, helyzete az adott település önkormányzatában.

A szekció vezetői külön köszönetet mondanak Berényi András úrnak a választott témához írott gondolataiért.

A szekció az alábbi ajánlásokat teszi: 1. A Konferencia felkéri a Kollégiumot, hogy vizsgálja meg, miként lehetséges a praktizáló főépítészek számára egy rendszeres továbbképzés beindítása, amely a szakmai, a jogi területek érintése mellett a főépítészek személyiség-építésére is hangsúlyt helyez; 2. Javasolja megvizsgálni annak lehetőségét, hogy a fentiekben megfogalmazott szándék már az egyetemi oktatás keretei között is jelenjen meg.

Tokaj, 1999. augusztus 27.

Philipp Frigyes, dr. Hadi Ferenc, Sáros László

A 2. szekció ajánlásai:

1. A konferencia továbbra is szorgalmazza:

- minden településre rendezési terv készítését;
- a rendezési tervek folyamatos karbantartását (a közelmúlt szélsőséges időjárása felhívta a figyelmet a településrendezési terveken belül a felszíni vizek elvezetésére vonatkozó megoldások fontosságára, kiemelt kezelésére);
- a főépítési hálózat kiszélesítését.

2. Az épített és táji környezet hagyományainak tiszteltetésben tartása, az örökség megőrzése érdekében törekedni kell arra, hogy *Az építészeti örökség helyi értékeinek védelmének szakmai szabályairól* szóló 66/1999. (VII.13.) sz. FVM rendelete alapján minél több önkormányzat alkossa meg főépítész bevonásával előkészített rendeletét.

3. A helyi védelemről alkotott önkormányzati rendeletnek legyen pozitív kisugárzása, melynek fontos feltétele kedvezmények (adókedvezmény, helyi pénzügyi támogatás, megyei, regionális, és minisztériumi szinten kiírt pályázait lehetőségek, stb.) biztosítása. A támogatásokról készüljön önálló rendelet.

4. A településrendezési tervek

– készítése során az értékes építészeti, táji és az épített környezettel összefüggő örökség minden elemére kiterjedő értékvizsgálat alapján történjen ajánlás a helyi védelemre, ma helyi közösség bevonása, véleményének megismerése és egyetértése elengedhetetlen (már az értékvizsgálat készítése során meg kell próbálni a lakossággal elfogadtatni az érték megtartásával a hagyományos vonzó településképben rejlt gazdasági lehetőséget);

– helyi építési szabályzata legyen összhangban a külön rendeletben magátlapított helyi értékekkel;

– felülvizsgálata során az addig önálló rendeletben megállapított, helyi értékek kerüljenek beépítésre a helyi építési szabályzatba.

5. A területrendezési tervek térségi területrendezési szabályzatban törekedni kell az értékes táji, építészeti és az épített környezettel összefüggő természeti elemeknek a kistérségekre, településekre vonatkozó egzaktt meghatározására.

6. Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény 56. (1) bekezdésében szerepel a kultúrtáj fogalma. Pontos értelmezése a törvényben nincs kifejtve, ezért az alkalmazhatóság érdekében szükséges a fogalom meghatározása, avagy az ET az Európai Épített Örökség Védelméről szóló egyezmény 1. cikk. 3. pontjának átvétele.

Iván Zoltán

Kiegészítés a 2. szekció ajánlásaihoz.

7. Az önkormányzat rendeletalkotási jogkörben jár el a helyi védelem alá helyezés során, és ezt építési eljárások sorozatával valósítja meg. A 66/1999.(VIII. 13.) FVM rendelet a helyi védelem szakmai szabályait adja meg és biztosítja az egységes érték-központú helyi szabályozást.

Az építészeti örökség helyi védelme azonban nemcsak építészeti kérdés, annak társadalmi vetületei is vannak. Ennek kezelése fontos főépítési feladat.

Ilyen feladat lehet a települési értékek „láttatása”, a szemlélet alakítása, hogy a település lakói vegyék észre az őket körülvevő települési és építészeti értékeket. Válgon tudatossá

a település értékeinek léte. Kizárólag az értékek felismerése után lehetséges az igény felkeltése a település értékeinek megbecsülése és védelme iránt.

Fenti feladatok sikeres teljesítése a főépítész személyiségevel is összefügg (ld. az 1. szekció témakörét); szakmai menedzseri képességeket és felkészültséget is feltételez.

Az értékek felismerését és megvédésük közös megegyezésen alapuló igényét követheti a helyi védelemmel kapcsolatos „tényleges” építészeti-műszaki munka, amelynek alapja az értékvizsgálat. Az értékvizsgálat nem új dolog, eddig is kötelező munkarészként tartozott a rendezési tervekhez. Az értékvizsgálat azonban elkészíthető a helyi védelem céljából is, amely segítséget nyújt az építészeti, települési hagyományok szakmai megfogalmazásához.

A helyi értékvédelem folyamat, amely kizárólag az ott élőkkel, az ott lakókkal egyetértésben és támogatásukkal valósítható meg.

Az építészeti értékek helyi védelmének önkormányzati szabályozása akkor tölti be jól feladatát, ha a fejlesztve történő megőrzés eszköze lesz.

Péter Annamária

A 3. szekció (A tanyak és falvak építészeti tradíciója és továbbélése) ajánlásai

1. Az örökség előbbrevaló, mint a műemléki vagy helyi védettség.

2. Hagyomány és örökség differenciálandó.

3. Minden település vagy önálló településrész készítse el örökség és hagyományfeltáró ÉPÍTÉSZETI ÉS TELEPÜLÉS (RÉSZ) SZERKEZETI TIPOLOGIÁJÁT. A tipológiai terv a főépítészektől aktív részvételével, vagy önálló munkájával készüljön, s legyen a rendezési tervek része, s a településtervezés és az új építés inspiráló eszköze.

4. A *hely szellemének* felismerése – a TIPOLOGIA – tudatosítása, közvetítése hangsúlyozottan és specifikusan a főépítész misszió része, az építész tervezőkkel és építetőkkel való kommunikáció (közös nyelv) eszköze.

5. A *hely szellemének* és az *új szellemének* kritikus felismerése egyenrangú és egyidejű fontosságú. A felismert hely szelleme nem védekező (defenzív), hanem a fejlődés és az új adaptációjának segítő eszköze, a megtapasztalt *szervetlen új* helyett a *szerves új* céljával.

6. A XX. század építészete és településtervezése (Athéni Charta) adós maradt a hagyományos nőtt jellegű, nem, vagy csak részben tervezett városok, városszerkezetek megértő analízisével, s így azt nem is építhette be a jelenkor gyakorlatába. Az e téren beindult szakmai – elméleti kutató – elemző tevékenységet (pl. Meggyesi Tamás előadása) fokozni, s az adósságot úgy az elméletben, mint a gyakorlatban törleszteni szükséges.

Az ötödik szekció munkájában résztvevő főépítészektől, műemlékvédőktől, építészektől és kerttervezőktől tartalmas és baráti hangulatú beszélgetést folytattak. Az eszmecsere – helyenként élénk vita – során a résztvevők nagyjából megegyeztek a témával kapcsolatos ajánlásokban. Ezek legfontosabb pontjai:

1. A *műemlékvédelem* és *világörökség* fogalmát érdemes a *táji és épített örökség* fogalmával helyettesíteni. A lázas és

A Kós Károly Egyesülés mesterei között kiemelkedően sok a főépítész. A Vándoriskolának egyedülálló lehetősége van a fiatalokat az iskola keretein belül beavatni egy olyan gondolkodásmódba, melynek logikája, léptéke és összetettsége (minden lépésnek társadalmi vetületei is vannak) nem hasonlítható egyes épületek tervezéséhez.

Erdőbényére augusztus 27 és 30 között Salamin Ferenc vitte a vándorokat. A feladat egy tanulmány előkészítése volt, hogy megkeressük a faluban azokat a beavatkozási lehetőségeket, melyek véleményünk szerint a további előre-

lépést segíthetik; azon csomópontokat, melyek az előzetes kutatásaink (Erhardt Gábor igen alapos utánajárása) szerint fontos szervező tényezők voltak, mára azonban elfelejtődtek, leértékelődtek.

A faluban ma 1700-an élnek. Felhagyott borvidék. Egykor kádáraitól, és kőfaragóitól volt híres (jó száraz fehér bora, s andezit és riolitufa bányái voltak). Néhány lelkes ember összefogásával egy falufeljesztő alapítvány jött létre. Tisztán látják sajátos helyzetüket, s a lehetőségeket, amelyeket újra kiaknázhathatnának. Segítségünket ezek lokalizálásához, szak-

akaratos *progresszivitás* helyett a *kontinuitás* – folyamatosság – fogalma jobban kifejezi törekvéseinket, *védelem* helyett pedig a *gondozás*, *gondoskodás* szót tartjuk szerencsésebbnek. Ajánlásunkat így az *Épített és táji örökség gondozása és a folyamatosság* témájára adtuk meg.

2. A települések története azt bizonyítja, hogy egy-egy település ezeréves története soron – esetenként gyors és látványos változásokon ment keresztül. A korábbi évszázadokban azonban a korábbi értékek nagyobb része nem semmisült meg, hanem beleépült az újabb településszerkezetbe. A XX. század első harmadának modern építészeti mozgalmai az épített környezet gyökeres átalakítását tűzték ki célul. A „folyamatosság” elvének tudatos megtagadása súlyos hibákhoz vezetett és létrehozta a hagyományok nélküli „dobozvárosokat”. Tanulva mindebből, a XXI. század főépítészeti képviseljek a folyamatosság elvét a településfejlesztésben.

3. A történeti értékeket nagy számban őrző, központilag

védett településmagokban – „műemléki jelentőségű területek” – a szokásosnál nagyobb találékonysággal, gondossággal és tehetséggel a fenntartásra szánt épületek helyreállíthatók. A műemlékvédelem előírásainak szigorú megtartása mellett is elképzelhető, sőt kimondottan szükséges a folyamatos fejlődés lehetőségét biztosítani.

4. A helyi védettség alatt álló településrészek fejlesztésének szabályait az ott élőknek közösen kell kialakítaniuk. Itt a szakszerűség mellett az önkéntesség a döntő tényező. A védett tömbök és listázott épületek kiválasztásánál az ott élők akaratát adott esetben a szakszerűség kívánalmai elé kell helyezni. Fontos, hogy a helyiek magukéinak érezzék a döntéseket.

5. A központilag és helyileg sem védett településrészek. A legújabb beépítések is hordoznak építészeti-városépítészeti értékeket. Az elmúlt évtizedek és napjaink településfejlesztésének eredményeivel is tisztelettel kell bánni. A szakszerűség és érzékenység ilyen esetekben a főépítész számára kötelező.

mai alátámasztásához, végül konkrét műszaki megoldásaihoz kérték.

Négy nap kellett, hogy bejárjuk a falut; négy nap, hogy minél több emberrel beszéljünk, hogy lelassuljunk; hogy kezdjük érteni, mi történik a szép hegyek között; négy nap, hogy minden kocsmába beüljünk; s hogy elkészüljön a rengeteg vázlat, amelyekből szeptember végére megszülethet egy kis füzet: benne a tájház, amelybe a helyi néprajzi gyűjtemény anyaga bekerülne, az orvosi rendelő, a temetőbejárat, fahidak, kút, szoborpark, buszmegálló, kovácsműhely.

6. A gyorsan fejlődő települések esetében elkerülhetetlen és természetes a léptékváltás. A „kontrasztos” megoldások nem jelenthetik azonban a hagyományos arányok teljes szétrombolását. A főépítészt segítsen meghúzni azt a határt, ahol a fejlesztés, az arányok növelése, kontrasztossága, izgalmasága mellett még elviselhető aránynövekedést eredményez. Ott, ahol az elképzelt növekedés a teljes térbeli struktúrát szétrombolja és a folyamatosság érzését kérdésessé teszi, a főépítész lépjen erélyesen közbe.

7. A természeti és épített örökség gondozása során halaszthatatlan; égető feladatok megoldása áll előttünk (pl. az elhamarkodottan és meggondolatlanul privatizált, késő historizáló és szecessziós stílusú budapesti bérházak megmentése és szakszerű helyreállítása). A főépítészt elsősorban ezeknek mielőbbi megoldását szorgalmazza. Az elmúlt évtizedek építészeti örökségének azonnali, gyors „átjavítását” ne siessük el; bízzuk nyugodtan ezt a feladatot az új évszázad fiatal építész-

Folytatni kellene. Építeni és lejárni. Figyelni, hová torzulnak és szépülnek meg az ötletek. Érteni valamit a falu történetének folyamatából.

A táborban részt vettek: Bán Zoltán, Benyó Géza, Erhardt Gábor, Eszenyi Ákos, Esztány Győző, Ferenc Attila, Tóth Viktória, Gulybán Ede, Márton László Attila és felesége, Orsolya. Kísérőnk Égerházi László faszobrász volt.

A felmérés során és az utána készült javaslatokat tartalmazó füzetből mutatunk be néhány oldalt.

Kovács Ágnes vándorépítész

nemzedékeire. Ők nagyobb távlatokból visszatekintve tudni fogják, hol és milyen jellegű módosítással, fejlesztéssel lehet az elmúlt évtizedek építészeti együtteseit, városrészeket és városközpontokat otthonosabbá tenni.

A IV. Országos Főépítészeti Konferencia plenáris ülésén javasolt ajánlások

- A Kormány fontolja meg a hátrányos helyzetű települések és területek, kistelepülések pályázati feltételeit, az önerő hiánya miatt.

- Ellenőrzési lehetőséget kellene adni a területi főépítésznek és az önkormányzati-megyei, fővárosi, megyei jogú városi, fővárosi kerületi, települési-főépítésznek a rendezési tervek hatályosulásának vizsgálatára és szankcionálására.

- A kor szellemének megértése mellett az új kihívások szellemét is értelmezni kell, hogy azok is a település sajátjává válhassanak.

Javaslat a főutcai
homlokzatok
átalakítására
(Gulybán Ede)

• A főépítész az utca tulajdonosának képviseletében vehessen részt az építésügyi hatósági eljárásban, szomszédként.

A IV. Országos Főépítési Konferencia záró ajánlásaihoz.

1. A több mint 1200 hátrányos helyzetű települést ki kell emelni az országos pályázati rendszerből és az önrészt eltörölve kell fejlesztési lehetőségeket biztosítani részükre, mert egyébként nem tudnak fejlődni és elnéptelenednek.

2. A rendezési tervek megvalósítását, illetve betartását a területi főépítészeknek a települési főépítészeknek, illetve építési szakhatóságokon keresztül folyamatosan ellenőrizniük kell.

Szekszárdi ajánlások

A Szekszárdon megtartott XX. Országos Műemléki Konferencia résztvevői az *Értékvédelem és urbanisztika* témakörében, egyhangúlag a következőket ajánlják az illetékeseknek:

1. Az önkormányzatok fokozzák tevékenységüket az értékek helyi védelméért. Legyen minden önkormányzatnak olyan rendezési terve, ami kijelöli a helyileg védendő értékeket. Alkossanak erről helyi rendeletet.

2. Az építészeti értékek helyi védelmének kérdése legyen az egyik legközelebbi országos főépítész értekezlet témája.

3. Az önkormányzatok gyorsítsák meg a főépítési hálózat kiépítését, legyen minden magyar településnek főépítésze.

4. A hivatalos műemlékjegyzék kiegészítésének, az arra méltó emlékek műemlékké nyilvánításának eljárását az illetékesek (OMvH, NKÖM) gyorsítsák meg.

5. Az értékes, védelemre érdemes kultúrtájak műemléki védettségének jogi és gyakorlati feladatait az OMvH és a NKÜM illetékes szervekkel vizsgálja meg és tegye meg a szükséges lépéseket a műemléki védettség kiterjesztésére.

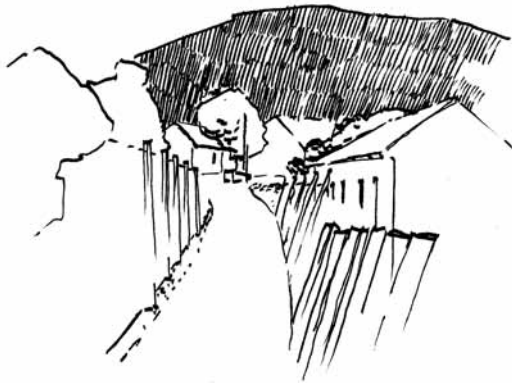
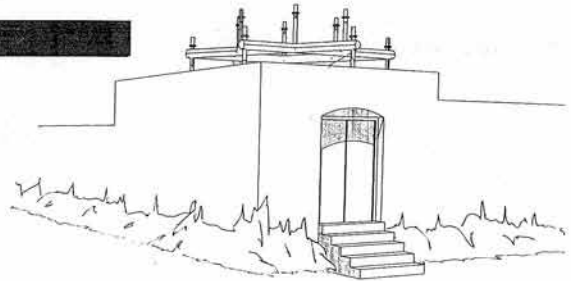
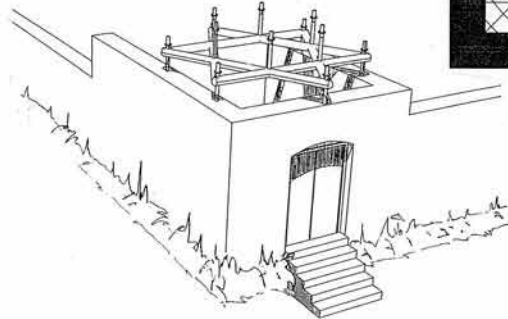
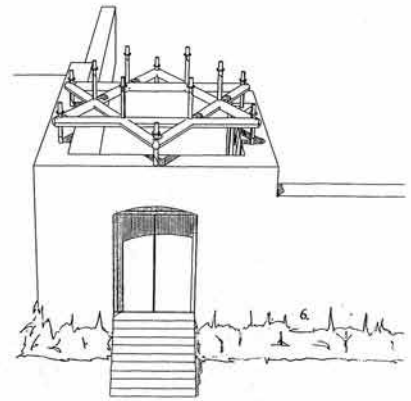
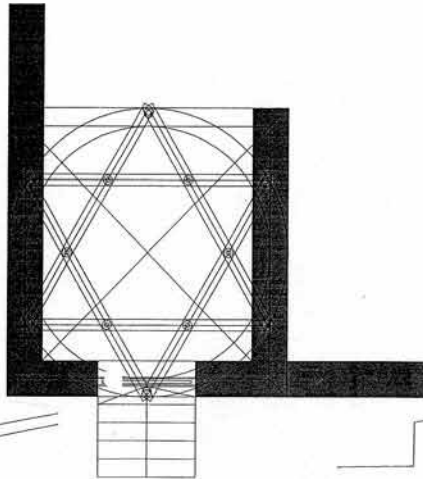
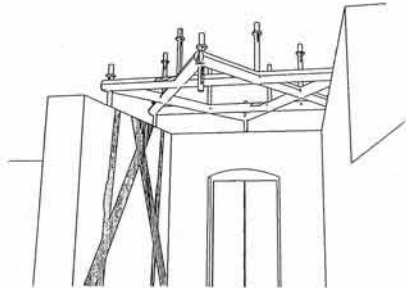
6. Az illetékes állami szervek és kamarák gyorsítsák meg a műemléki tervezési és kivitelezési jogosultság szabályozásának eljárását.

7. Az OMvH – az illetékes minisztériumokkal együtt – újrolag vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a műemlékeket is érintő rendezési tervek jóváhagyási eljárása során a műemléki hatóságnak ne csak véleményezési jogköre legyen.

8. Az önkormányzatok és a helyi civil szervezetek segítsék elő a műemléki albizottságok újbóli megszervezését és működését.

Javaslat a a zsidó temető bejárati építményére (Bán Zoltán)

Balra: Kovács Ágnes rajza Erdőbényéről; jobbra: Erdőbényén, a pleisztocén kori tó megkövesedett iszapjában csodálatos épségben őrződtek meg az akkori növények (már elsősorban zárwatermők) levelei, madártollak, ízeltlábúak és egyéb maradványok.

A SZABADSÁGHARC ARADI EMLÉKMŰVÉT október elsején szállították a katonák által őrzött várból a minorita rendház udvarára. Az esemény súlyát az aradi *Jelen* erről szóló tudósítása jól mutatja: *Magyarságunk történetében ritka az olyan pillanat, amikor beteljesülhet egy évtizedek óta dédelgetett álom, amikor végre lerázva belénkvert gátlásainkat, szabadjára engedhetjük örömkönnyeinkezt, hadd csorogjanak le arcunkon. A tegnapi egy ilyen ritka, történelmi pillanat volt, amikor többhetes feszült, idegtépő várakozás, az ellenünk indított hecckampány, mocskolódás közepette el mertük hinni: a Szabadság-szobor kiszabadulhat több évtizedes várfogságából. A híradásokból érezhető, hogy a résztvevők a szobor feltámadását szimbolikus rendszerváltó aktusként élték át, az október hatodikai események ugyanakkor világossá tették, hogy ez a változás, ha egyáltalán bekövetkezik, nagyon lassú folyamat eredménye lesz.*

